

SPORT U DUŠI DANAŠNJEG ČOVEKA

Dr. H. POPELBAUM

Izdanje ANTROPOZOFSKE BIBLIOTEKE, Sveska broj 11 – BEOGRAD, 1933

Po predavanju, održanom na Geteanumu 30.12.1929 godine.

I

Nije teško danas osuditi sport kao zabludu, jer on u svojoj dostignutoj meri nije mnogo simpatičan. Ali od toga nikakve koristi. Rudolf Štajner pokazivao je uvek za savremene pojave živ interes pa i onda, kad ih nije odobravao. On je radije (u duhu Geteovu) upravo pri vanrednim pojavama ukazivao na delujuće snage, koje su tu često izrazitije, nego u takozvanim normalnim pojavama. U bolestima deluju iste snage kao i u zdravom stanju, ali u koliko one više skrenu stramputicom i time se tako reći izoluju, u toliko im je i dejstvo jače.

Tok sportskog razvoja za poslednjih decenija skriva u sebi sasvim druge osnove, nego što se trivijalno misli. Nekad je srednjoevropski čovek tražio sport osećajući potrebu samo za okrepljenjem posle zamornog rada i zaista nalazio blagodat u telesnom kretanju na svežem vazduhu. Ali ovaj okvir odavno je prekoračen. Unapređenje zdravlja nije sad ovde više glavni pokretač. (Setimo se samo slike boksera posle meča!) Osim toga sve se više upotrebljavaju mašinske snage (auto-sport; aero-sport), a da pri tom obeležje „sport“ ostaje i dalje. Govori se već o sportu sakupljanja, šta više u najnovije vreme i o sportu mišljenja. Sve to jasno dokazuje, da današnja obična svest nema za sport oštrog kriterijuma, već fenomenu „sporta“ daje neograničen obim.

Nas interesuje da razgledamo ovo pitanje s gledišta antropozofske nauke. Prema iskustvu, stečenom kod drugih pojava vremena, da se naslućivati, da će se pri dovoljno brižljivom istraživanju moći proniknuti u značajne nesvesne činjenice našeg veka. Neka ovo bude prvi pokušaj!

Rudolf Štajner govori nam prvi put u knjizi „Teosofija“ (1904), pa i posle, kako se ljudska duša istorijski postepeno razvijala u vezi s kompliciranom građom celog ljudskog bića. I u individualnom razvitku ponavlja se isti razvoj. Prvobitni njen oblik naziva on „osećajnom dušom“; u njoj su zapažanja, predstave, osećanja, nagoni i tome slično još neprerađene sirovine. S buđenjem mišljenja preobražava se jedan deo duše u takozvanu „dušu razuma“. A u njoj se odvaja opet jedan deo i

stvara „dušu svesti“, karakterističnu duševnu konfiguraciju sadašnjice. U oblasti duše svesti koja se budi od početka novog doba, dolazi sve više do svesnoga zapažanja sebe same i duhovna jezgra čovekova (njegovo „Ja“). Ona zahteva da čovek stvara sopstvene sudove i da sam odgovara za svoja dela. Za nas je ovde važno, da se uporedo s ovim razvitkom zbiva neka dublja funkcija duševnoga u organizmu. Duša razuma provire samo kroz nosioca životnog proces rasteñja i izmene stvari (etersko telo), dok duša svesti zahvata u samo naše fizičko telo (telo u prostoru), koje postaje vidljivo kroz naše sisteme: čula, uporišta i pokreta. Duša svesti, dakle onaj deo duše, čiji razvitak pada baš u današnje doba, saraduje prema tome najjače s onim, što je stvarno „telesno“ u čoveku. Duša svesti „oslanja se“ na fizičko telo. Tek na taj način dolazi naša samosvest, oličena kao „Ja“ do punog izražaja.

Već u ovome, sada još apstraktnom posmatranju, naziremo naročitu ulogu, za koju je pozvana telesnost u današnjoj svesti. Odnos sadašnje duše prema telu prisniji je nego u ranijim evolucionim epohama.

S obzirom na ovo vrlo je značajno, da je po Rudolfu Štajneru narodima engleskog jezika pao u deo istorijski zadatak, da dušu svesti dovedu do zrelosti. Baš je engleski narod taj, u čijem je krilu niknuo pokret sporta, odakle se proširio na duhovno srodnu Ameriku i dalje se proširio na ceo civilizovani svet. Međutim, sport po pojimanju zapadnih naroda nosi još jedno sasvim drugo obeležje, koje je drukčije higijenski orijentisanom Srednjoevropljaninu skoro nepoznato. A to je „zabavna strana“ sporta. Ona je za Engleze i Amerikance glavno. Otuda ona velika uloga pravila igre, ono pretežno isticanje „**fair play**“ u utakmici. Traženje samo onog, što je higijensko u sportu, čoveku na Zapadu daleko je od shvatanja. On bi to mogao smatrati (kao na primer u Nemačkoj) nekim mudrovanjem.. Trebalo je vremena, da se Srednjeevropljanin s ovom osobinom tek postepeno pomiri. O ovim zabavnim elementima u sportu biće još govora. Teorijski se dakle već vidi, kako je pojava sporta usko vezana s naročitom misijom današnje epohe čovečanstva. Naslućuje se i dublja veza sa sudbinskim zadatkom vremena, u kom živimo.

Prava težnja, na kojoj se sport zasniva, objasniće nam se tek onda, kad budemo pratili do samih dubina u celokupnom duhovno-duševno-telesnom sastavu one pojave, koje on izaziva.

Posmatrajmo ponajpre kako u današnjem životu nastaje potreba za fizičkom delatnošću! Čulo vida, sluha, mirisa i ukusa u današnjem životu i pozivu suviše su opterećeni. Utisci očiju i ušiju neophodni su pozivu, dok utisci drugih čula (s

izuzetkom kod nekih specijalnih struka) ne spadaju u područje svesnog rada, već su samo sporedni efekti poziva. Ovo voljno i nehotično preopterećivanje čula izaziva potrebu za odmorom i oporavljanjem u drugoj okolini i pod drugim uslovima. A zašto se oseća potreba za povećanom funkcijom telesnih organa razumećemo, ako se setimo Štajnerove tvrdnje o **telesno destruktivnoj** tendenciji dnevnih čula. Svest bi se htela povući iz nervnočulne sfere, gde se zbiva prekomerni proces raspadanja, da bi se jače povezala sa životu bližim i telesno konstruktivnijim oblastima organizma. Svaki pokret tela odvraća nam pažnju i oslobađa nas od zamornih spoljnih utisaka i skreće je k telesnim funkcijama, pri čem se rađaju potajna prijatna osećanja u muskulaturi, kao i u kostima i zglobovima. Ovako odvratanje pažnje osvežava, ugodno je, pa čak i onda, kad se pokretanje tela nastavi sve do zamora. Regeneracija, koja odmah započne u inače besvesnoj oblasti izmene stvari, dolazi sad do polusvesnog izražaja u nekoj vrsti prijatnog osećanja. Ovo doživljavanje regeneracije posle telesnog napora, za savremenog čoveka jedno je od najsladših uživanja. Tu se budi „osećanje života posle potištenosti.

A sad da vidimo, šta se zbiva sa svešću kod fizičke delatnosti. Svaki pokret tela ima tendencu da priguši svest. Naročito svako brzo kretanje, na primer trčanje, deluje jasno u tom smeru. A da bi se ostalo u potpunom budnom stanju, potrebno je unutrašnje naprezanje. Da se sačuva nivo svesti, potrebno je da ovo unutrašnje naprezanje proporcionalno raste sa brzinom kretanja. Čudnovato je, da ovo naprezanje nastupa i onda, kad je kretanje srazmerno pasivno (kao na primer pri jahanju, šta više i pri vožnji autom). No kod izvesne brzine, ne može se više uz sva naprezanja održati obična svest i čovek dolazi u neko stanje opojnosti. Ovo se stanje može i namerno izazvati (naprimer prilikom konjskih ili automobilskih trka). Individualno je posve različito, koliko će kod koga u ovim prilikama od obične svesti ostati, jer svako ima svoju granicu. (Neki avionski posmatrač pričao mi je, da pri naglom spuštanju aviona, redovno ne može da izgovori običan aritmetički red brojeva, pošto bukvalno oseća da gubi podlogu svesti). Na osnovu posmatranja koja može svako da vrši na svoj način, može se svako sam uveriti, da budna svest ima svoj oslonac u telu i da svest taj oslonac gubi onim časom, čim telo dođe u druge prostorno-vremenske okolnosti. Da stvorimo iz ovoga zaključak: sportsko zanimanje podstiče čovečiju svest na povećanu aktivnost. Sport time postaje ezoteričnom pojavom u epohi razvića duše svesti.

Svaki čovek nesvesno, ali na ispravan način prenosi u svest ona telesna osećanja, koja se javljaju, kad se prilikom buđenja trudi "da dođe k sebi". Organ vida i sluha eno su već probuđeni, ali im se on još posve ne poverava, ma koliko svetlosti, boje i zvuka na nj prodiralo. Eno ga, gde se hvata za ruku, za glavu; sad proteže udove i uspravlja se, da bi se osvestio. Tek zapaženjem tela dobija njegovo Ja puni naglasak o svojoj realnosti. Iz ovih opažanja lako se da zaključiti, da jedna slična

podsvesna težnja za kompenzacijom snaga, utrošenih usred obilnih utisaka dnevnih čula, nagoni čoveka na sport. Ovo pomeranje u naglašavanju svesti na duhovnu jezgru („Ja“) imaćemo u vidu, da bi nas ono kasnije dalje vodilo.

Ali pre svega potrebno je, da stvarni fenomen sporta još uže ograničimo. Napred već pomenuto shvatanje sporta s zabavne strane kakvo je kod Engleza, otkriva drugu sliku u celoj ovoj pojavi. I opet je to jedna **duševna** činjenica, koja je ovde po sredi. Lako je možemo otkriti, ako se setimo, koliko čoveka danas sputava njegov poziv. Rad je dospeo sve više i više pod strogi diktat „celishodnosti“. Ovaj spolja nametnuti plan gospodari celoj radnoj zajednici, a anonimna stega tog mehanizovanog sistema sapinje čoveka duševno. I čim se ove stege reši, on bi hteo da se oporavi u slobodnom preziranju svega „celishodnog“. On traži neko slobodno polje i nalazi ga u sportskoj igri. Tu on nalazi pravila, ali pravila, koja su zasnovana na slobodnom sporazumu, a ne diktatu spoljašnjom materijalnom koristi. Ko hoće da priznaje ova pravila (a to je svakom slobodno), taj može i da igra „fair“. Pravila su plod kolektivnog slobodnog pronalaska, rezultat jedne vesele besmislenosti, koja teži za nečim „slobodnim“ – pa makar i besciljnim. Dok su ljudi ranijih vremena tražili odmora težeći za nečim umetničkim (Šiler to naziva **nagonom za igrom**), današnji čovek to traži u sportskom takmičenju. Tu se njemu budi osećaj, da je potpun čovek. U tom širokom vidiku oseća on svoju slobodu. To mu je garancija i uverenje da je našao u sebi čoveka.

Imajući ovo pred očima i nehotice nam se ukazuje dubok jaz među današnjim sportom i nekadašnjom grčkom gimnastikom. Iz kulture, provejane čistom umetnošću, rodila se je ova gimnastika. Ona je samo produženje stvaralačkih snaga i u području umetničkog kretanja tela i udova. Kao sve što je grčko, i gimnastika je bila dar bogova. Današnja sportska igrališta pogrešno nose naziv „stadion“. S tim nazivom nema sport više ništa zajedničkog. Potražimo li za ova igrališta analogiju u starom dobu, naćićemo je u sećanju na rimske arene.

Težnja današnjeg čoveka za potpunim čoveštvom igra dakle u sportu veliku ulogu. U njoj i valja tražiti duševno korenje neobičnog **šampionskog kulta** koji je došao iz Amerike i kod nas se sve više odomaćio. Bilo bi sasvim nerazumljivo, kako velike mase sveta odaju skoro kraljevske počasti jednom majstoru boksa, kad ne bi u njemu videle ostvarenje nekog ideala, koji u njima tako jako živi, da baca u zaborav sve one brutalnosti u samom načinu borbe, kao i poniženje same dotične ličnosti. Žalosno je, ali je istina, da masa gledalaca takve jedne utakmice često vidi u pobedniku ostarenu čežnju za potpunom **slikom čoveka**. A možda će se osetiti i gorka kritika, što je obožavanje junaka palo na ovakav objekat....Rudolf Štajner je opisao, kako dečja priroda u doba do mene zuba (7 godina) živi ponajpre u

nesvesnom podražavanju okoline i kako se od toga vremena pa do fiziološke zrelosti (14 godina) javlja težnja da deca izaberu sebi za ideal ličnost, koju vole i naročito poštuju. Za podražavanjem sleduje dakle težnja za postizavanjem. Zar nije mnogom današnjem mladiću ostala neispunjena želja da sretne u svojoj okolini divljenja dostojna čoveka? Čeznuo je on za tim još u ranom detinjstvu, ali čežnja osta prazna. I zar sad nije taj prividno neshvatljivi šampionski kult ništa drugo već posledica neutišane čežnje za poštovanjem i divljenjem još iz dečačkog i devojačkog doba? Nezasićena ta pređašnja težnja razbukšana do strasti, nalazi svoje zadovoljenje pozno, ali unakaženo. Još je ona budna, ali kao da samu sebe ne pozna, kad u šampionu ugleda svoj zadocneli objekat... Eto stvarne kritike naše epohe, do sada nepisane, ali zato ipak nesumnjive i neosporene!

Pojava ovog ludog obožavanja može nam objasniti još jednu sliku sporta koja igra naročitu ulogu i koja se sve više ističe. To je **strast za rekordom**. Ako ovu pojavu površno posmatramo prilično nam biva nerazumljiva. Dobro je zato da pogledamo sam razvoj takmičenja oko neke stvari, pa da nam se ukaže ta zagonetna pojava u samom njenom postojanju. Navešću za primer rađanje jednog novog sporta (u leto 1929), kome je svedok bio civilizovani svet. Događaj neverovatan, ali ga može da proveriti svako.

Nekom petnaestogodišnjem dečaku, za vreme školskog odmora, u gradu Baltimoru, dođe napamet, da se u bašti svoga oca popne na motku za zastavu i da sedne na gore prikovanu dasku, (kao dokument vidi „Dnevnik“, Berlin, 10 godišta 1929, broj 42.) Tu na dasci ostade 10. dana 10. časova i 10. sekundi – razume se snabdeven hranom i ostalim. Kad je dečak sišao, već se je skupilo bilo **četiri hiljade** posmatrača, a među njima i sam načelnik grada. Ovaj predade dečaku zlatnu krunu od hartije i održa govor, u kome ga je slavio kao svetao primer pionirskog duha, koji je od vajakada odlikovao Ameriku. I sad otpoče pravo takmičenje među dečacima i devojčicama u Baltimoru. Na sve strane moglo se videti u baštama, gde sede na motkama. Novi sport beše rođen. Novine donesoše dugačke članke. Nađoše se pristalice i protivnici novog sporta (Flag pole sitting) i počеше da se javno napadaju. Neka mati piše Baltimorskom večernjem listu o jednom mladom heroju: „...Bio je to oduševljeni prizor kad se je spuštao s motke. On je pokazao nepobediv duh i hrabrost pravog hrišćanskog mladića, kao što behu krstaši u stara vremena...“ Posle četiri nedelje broj sedelaca porastao je na 39. Rekord je postigla neka devojčica od 13. godina koja je sedela punih 17 dana. – ali njen rekord bi osporen, pošto je svoje sedište učinila udobnim imajući na raspolaganju jastuke, prekrivače, kaput i kišobran...Ovde dakle već počеше „opšta priznata pravila“. Stade se raspravljati o tome, šta je „fair“ a šta „unfair“. Interesovanje publike bilo je strastveno.

Nema smisla ismejavati ovu pojavu i smatrati je nastranošću ili obešću. Ta ona je pored svih budalaština simptom realnih događanja za današnjeg čoveka. Jer šta je to, što privlači, što fascinira, kad se gleda igra za rekordom? Masa gledalaca jedne utakmice ili kakvog drugog podviga, sama nije svesna, šta je do toga dovelo i zašto je u stanju da istraje u gledanju ne samo časove već i dane. Obično se misli: požuda za senzacijom, - ali to nije nikakvo objašnjenje. Jer baš u tome i leži pitanje, **šta** pri takvoj igri **izaziva** senzaciju.

Bez sumnje da svaki učesnik posmatra borca i pobedioca tako, kao da **vidi sebe sama** gde se baca u pustolovinu krajnjeg napona svojih snaga! Smelost podviga, zalaganje svih svojih moći, postizavanje neslućenog i dosada još neviđenog uspeha i vraćanje s odlikovanjem među drugove, - to su bitni elementi, za kojima takmičar stremi i koji ushićuju gledaoce u kojojgod borbi, bilo da je to šestodnevno trčanje, let preko okeana, boks-meč, bilo da je to samo nogometna utakmica. Probuđenje neočekivane snage, u čijoj svetlosti stoji pobedilac kao preobražen, **veliko kušanje u istrajnosti** gde čovek sama sebe prevazilazi, to su činjenice koje privlače poglede hiljade ljudi i uzbuđuje im srca. Svi oni vide pred sobom prekoračenje svakog pravila, nadmašavanje obične mere čovečjih moći i pred njima se izdiže slika neizmernog domena snage koji čovek može osvojiti samo ako savlada sve svoje slabosti...

U sasvim drugu **sferu** polazi onaj koji ide na start. Na njegove se pripreme motri i reporter ih do u tančine opisuje. Jer on se opršta s dosadašnjim životom; niko ne zna, da li će se vratiti. A što se njega samog tiče ni ne želi vratiti se, ako nije postao drugim...Dok je na putu, bilo na beskrajnim stazama šestodnevnog trčanja, bilo kroz oblake pri okeanskom letu, prate ga bezbrojni pogledi: svako razmišlja, šta se sad sve dešava smelom takmičaru koji, još vidljiv ali mislimo nedokučiv, kruži u areni ili ga je već nestalo u oblacima. I kada se opet vrati iznuren, ali još pri dahu, nije se još ni snašao među gledaocima, a već ga pozdravljaju kao vaskrslog, ispituju, slikaju ga i odnose na ramenima. Nije on samo nosilac nagrade, pobedilac i ovenčani, ta on je ljudskom društvu nanovo rođeni, na čijem se čelu odrazuje sjaj nedokučivih događaja i savladanih zapreka – **čovek, kome se i najviše sile pokloniše**. Sada je on opet među svojimima, ali ono, što je doživeo, uvek će ga nad svima tajanstveno uzdizati. On će možda samo zamuckivati ili skromno i zbunjeno o nečem nagoveštavati, ali nikada neće moći potpuno objasniti, šta se to njemu zbilo, kada je „ono“ uspelo. Od ove sfere nema mosta do svakidašnjice.

Jasno je, da su pravi uzroci u težnji za rekordom ezoterične prirode. Usled mnogih spoljnih priprema (treninga) samo se retko može prozreti ono bitno, što se u unutrašnjosti takmičarevoj odigrava, a on sam to retko primećuje. Ali ima izuzetaka, a ovi izuzetni slučajevi govore utoliko jasnije. Poznati finski trkač Nurmi

traži pri treningu oslonac u duševno-duhovnoj pripremi. Značajno je, što jedan dopisnik o tom javlja: „Nurmi je svoj život posvetio trčanju i postao prvim trkačem sveta. Mogli bismo mu dati ime trkač-kaluđer ili asketa-trkač“ (Ovaj i sledeći citat uzeti su iz lepog članka Dr-a H. F. Dehenta u „GES Sofija“, godišnjaku Sekcije za prirodne nauke na Geteanumu, Dornach, I sveska 1926, strana 108.) Ovo upoređenje Nurmia s ezoteričarom iz prošlosti mnogo je opravdanije no što pisac misli. „Nurmi još i danas, kaže se u izveštaju, kad je pred velikom teškom trkom, nekoliko časova pre starta legne u zatvoreni mirni prostor, te se „pribira“. Otuda i priča, da se on moli Bogu satima pre utakmice. No, u stvari svejedno je, kako kako s neko usredsređuje, koncentriše, kako snage duha i tela u sebi izaziva, pribira i priprema, da budu na raspoloženju, kad mu ustrebaju“. Čežnja, o kojoj je ovde reč, ne bi se mogla bolje ocrtati, već kao čežnja čoveka, da ga prožme i ispuni njegovo vlastito, pravo biće, koje nadmašuje sve ono što on u svome telu običnim pogledom vidi. Hteo bi da postane slika nečega **višeg**, čemu se je istina približio, ali do čega bi se hteo potpuno uzdignuti, jer on i jest to nešto u nekom višem smislu. U tom uzvišenom stanju očekuje on doživljaje, koji prevazilaze običan život, kao što se i njegovi vanredni uspesi (rekordi) izdižu nad svagdašnjicom. On oseća da će se preneti u neko vanredno stanje svesti i da će tu ugledati svu veličinu čovečje snage, - da će u nekom višem a u pravom smislu biti ujedinjen s svojim „Ja“. **Besomučnost rekordera nije ništa drugo već nepoznata čežnja za buđenjem nekoga uzvišenijeg stanja.**

Da se teži takvom stanju, pokazuje se najbolje baš tamo, gde se ide za tobože prostorno sasvim dohvatljivim ciljem: kod visinskih i vasijskih letova koji se u poslednje vreme pokušavaju raketama. Izgleda doduše da vratolomni letelac hoće da postigne samo najveću visinu i brzinu, ali samo po ovome ne bi se nikada moglo shvatiti, zašto ti podvizi mogu hiljade i hiljade ljudi očarati, tako da su im misli i čežnje upravljene samo na nj, a svi drugi ciljevi pri tom izčezavaju. Pustolovna je to požuda **ljudske duše za spoznajom** koja bi se i po cenu života htela baciti u nove nepoznate doživljaje – ali ne toliko radi trivijalne strasti za senzacijom, već zbog potajne težnje da proširi vidokrug ljudskog duha nad svetom. Žalosno je, naravno, što umesto da se slobodnim organima saznanja polazi k duhovnom gledanju, čovečje telo se bespomoćno pričvršćuje za čudovište od motora, koje će da ga ponese u visine. Uprkos svega toga ipak je ovo pokušaj da se baš čovečja svest izlaže očekivanim pustolovinama. A za današnje shvatanje to znači: prikopčati čovečji mozak za motor, da bi doneo vesti o još neosvojenim delovima sveta. Užasna karikatura kroz koju ipak provejava prastara duhovna težnja čovečanstva (Albert Štefen prikazao je ovu pojavu u umetničkoj slici u III. čini svoje dramske skice „Pad antihrista“) (Naklada lepih nauka, Dornach, 1928).

Sam Rudolf Štajner rekao je jednom, da u osnovi sportskog života leži čežnja za nekom novom realnošću. U njegovim spisima dobija sport baš tragičan prikaz. On

nam objašnjava, kako je čovek izgubio nekadašnje svoje jasno znanje o nadčulnom svetu, kako je stara mudrost izbledela i spala na verske predstave, te čovek više ničeg nije imao, što bi ga svog, dakle i njegovu fizičku prirodu snagom prožimalo i nosilo. I on je počeo **da traži u telesnom, što mu je nekad priviralo iz duhovnog sveta. Tako je nastao sport.** (Učiteljski tečaj Rudolfa Štajnera na Geteanumu 1921. Referati Alberta Štefena, Štuttgart 1922. strana 22). Osnova mu je: stremljenje za duhovnim. Evo nam dakle ono, što smo u našim posmatranjima o sportu tražili: težnja za višim saznanjem, koje čovek nije svestan i stoga ono lutanje po pogrešnim stazama, zabluda cele naše epohe koja svoje nove zadatke još nije uzdigla u svest. A koji su to zadaci? Savladati teškoće, preko kojih se dolazi do **nadčulnoga saznanja**, jer jedino ovo čini čoveka svečovekom.

-nastaviće se-

Teks obradio Mr Đorđe Savić
Pančevo, 2016